

گیاه دارویی سرخارگل

(تقویت کننده سیستم ایمنی بدن)

مهندس پریناز منافی

سرشناسه	: منافی، پریناز، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: گیاه دارویی سرخارگل (تقویت کننده سیستم ایمنی بدن)/پریناز منافی.
مشخصات نشر	: اصفهان: نصح، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۵۶ص: مصور(رنگی).
شابک	: 978-600-5088-37-3
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: سرخارگل
موضوع	: گیاهان دارویی -- کشت و اصلاح
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ ۴م ۸۴س QK۴۹۵
رده بندی دیویی	: ۵۸۳/۸۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۰۵۲۲۷۵

نام کتاب	: گیاه دارویی سرخارگل (تقویت کننده سیستم ایمنی بدن)
نویسنده	: پریناز منافی
ویراستار	: غلامحسین نصحی
طرح جلد	: معصومه نوری
صفحه آرا	: مریم عباسی فر
ناشر	: نصح ۰۹۱۳۳۱۱۹۲۴۰ Em.pub_nosooh@yahoo.com
نوبت چاپ	: اول، ۱۳۹۱
چاپ	: رضوی
تیراژ	: ۱۰۰۰ جلد
قیمت	: ۲۰۰۰ ریال
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۸۸-۳۷-۳

فهرست مطالب

پیشگفتار	۵
فصل اول: کلیات / ۹	
۱-۱ تاریخچه گیاهی	۹
فصل دوم: مشخصات گیاه‌شناسی / ۱۳	
۲-۱ گیاه‌شناسی سرخارگل	۱۳
فصل سوم: عوامل محیطی و زراعی بر رشد و نمو سرخارگل / ۱۷	
۲-۱ خاک	۱۷
۳-۲ نور	۱۷
۳-۳ آب	۱۸
۳-۴ دما	۱۸
فصل چهارم: کاشت / ۱۹	
۴-۱ جوانه‌زنی بذر	۱۹
۴-۲ روش کاشت	۲۰
فصل پنجم: داشت / ۲۳	
۵-۱ نیاز کودی	۲۳
۵-۲ کنترل علف‌های هرز	۲۴
۵-۳ بیماری‌ها	۲۵
فصل ششم: برداشت / ۲۷	
۶-۱ زمان برداشت اندام هوایی	۲۷
۶-۲ زمان برداشت ریشه	۲۸
۶-۳ زمان برداشت بذر	۲۸

فصل هفتم: بخش دارویی سرخارگل / ۳۱

- ۷-۱ تاریخچه دارویی..... ۳۱
- ۷-۲ ترکیبات شیمیایی..... ۳۳
- ۷-۳ کلروژنیک اسید..... ۳۵
- ۷-۴ مکانیسم اثر تحریک سیستم ایمنی..... ۳۶
- ۷-۵ مکانیسم فعالیت ضد میکروبی و بهبود زخم..... ۳۷
- ۷-۶ خواص دارویی..... ۳۷
- ۷-۷ فرآورده‌های دارویی..... ۳۸
- ۷-۸ طریقه و میزان مصرف..... ۳۹
- ۷-۹ موارد منع مصرف..... ۴۰
- ۷-۱۰ عوارض جانبی..... ۴۰

فصل هشتم: عوامل مؤثر بر کیفیت ترکیبات شیمیایی / ۴۳

- ۸-۱ ترکیب شیمیایی موجود در گونه‌های مختلف اکیناسه..... ۴۳
- ۸-۲ اثر جغرافیایی بر رشد و ترکیبات شیمیایی گیاه..... ۴۴
- ۸-۳ ترکیبات شیمیایی در مراحل مختلف رشد گیاه..... ۴۴
- ۸-۴ تغذیه گیاه..... ۴۵
- ۸-۵ روش استخراج کردن عصاره گیاه..... ۴۵
- ۸-۶ شرایط خشک و انبار کردن گیاه..... ۴۵

پیشگفتار

بشر از زمان‌های گذشته به اهمیت گیاهان دارویی پی برده و قرن‌های پی در پی از آنها در درمان بیماری‌ها بهره برده است. از این رو تولید و بهره‌برداری از گیاهان دارویی همگام با گیاهان صنعتی در کانون توجه انسان‌ها قرار داشته است. اخیراً استفاده روزافزون از داروهای شیمیایی در درمان بیماری‌ها، مشکلات متعددی از لحاظ بروز تأثیرات جانبی رخ می‌دهد. به طوری که گاه‌ها منجر به محدودیت استفاده از آنها می‌گردد. بنابراین نظر به اثبات وجود ترکیبات متنوع و با ارزش گیاهان دارویی مصرف آنها به صورت خام و فراوری شده و یا تلفیق با داروهای شیمیایی رونق گرفته است (۵). افزایش جمعیت و نیاز مبرم صنایع داروسازی به گیاهان دارویی به عنوان ماده اولیه تولید دارو، نقش انکارناپذیر مواد مؤثره گیاهان دارویی در صنایع غذایی، آرایشی و بهداشتی باعث شده که توجه و تحقیق پیرامون این دسته گیاهان از نظر کشت، تولید و مصرف از اهمیت خاصی برخوردار باشد.

ایران از قدیم زیست‌گاهی کهن برای رشد و نمو بسیاری از گونه‌های گیاهان دارویی بوده ضمن این که برخی از گیاهان دارویی فقط منحصر به

نواحی اقلیمی در کشور ما می باشد. اگرچه گونه های ارزشمندی نیز در بین گیاهان دارویی یافت می شود که بومی ایران نمی باشند. با این وصف کشور ایران به لحاظ تنوع جغرافیایی و اقلیمی گونه های گیاهی متنوعی در آن انتشار دارند. در این میان فلور غنی ایران بیش از ۷۵۰۰ گونه گیاهی را در بر می گیرد که تعداد بسیاری از آن ها را گیاهانی تشکیل می دهند که به دلایلی دارویی نامیده می شوند. آمارهای سال های اخیر نشان می دهد که با وجود عرصه مصنوعی مشابه مواد مؤثره گیاهان دارویی به مردم نه تنها از میزان کشت و تولید این گیاهان (لااقل در سطح کشورهای اروپایی) کاسته نشده، بلکه تولید و مصرف آن ها افزایش یافته است.

مصرف سالانه گیاهان دارویی در کشورهای صنعتی اروپا در سال های ۱۹۸۰ تا ۱۹۸۵ بین ۷/۵ تا ۸ درصد افزایش نشان داد. آمارهای جهانی نشان داده که مواد مؤثره حدود ۵۰ درصد داروهای عرضه شده به بازار منشاء طبیعی داشته و حتی در برخی از کشورها درصد مذکور به رقم ۹۰ درصد رسیده است (۱). در حال حاضر تولید و فراوری گیاهان دارویی و معطر به طور عمده در اروپا به خصوص فرانسه و تعدادی از کشورهای آسیایی متمرکز است. کشورهای یوگسلاوی، بلغارستان، آلمان و مجارستان نیز مقدار قابل توجهی گیاهان دارویی تولید می کنند ولی بیشترین درصد گیاهان دارویی از طریق کشور آلمان مبادله می شود. تولید و فراوری گیاهان دارویی و ادویه ای به تدریج به سمت آمریکای شمالی منتقل شده است.

پرفروش ترین عصاره های گیاهی در سال ۲۰۰۱ به گیاهان سرخارگل، سنبل الطیب، جین سینگ، ژینکو، بابونه اختصاص داشته

است. گردش مالی گیاهان دارویی در سال ۲۰۰۰ بالغ بر ۱۰ میلیارد دلار فروش داروهای گیاهی و در سال ۲۰۰۲ به حدود ۳۰ میلیارد دلار رسیده است (۸۰). از جمله گیاهان ارزشمند گونه سرخارگل می‌باشد که به دلیل کاربرد زیاد این گیاه محققان به بررسی تأثیر این گیاه و ترکیبات موجود در ریشه و سایر قسمت‌های آن، روی آورده و از اجزاء یا عصاره این گیاه در تهیه داروهای گیاهی مانند پماد، شربت، قرص، قطره و آمپول استفاده نموده‌اند (۱).

با توجه به خاص مهم و بی‌شمار این گیاه و از آن جایی که این گیاه بومی آمریکای شمالی و کانادایی باشد و به خاطر شرایط اقلیمی متفاوت و سازگار با نیاز سرخارگل که در ایران حاکم است، شایسته است این نعمت خداوندی مورد عنایت خاص قرار گرفته و استفاده از گیاه و مواد مؤثره آن در درمان بیماری‌ها توسعه بیشتری یافته و جایگاه خود را از طرق متنوع دارویی در میان مردم باز کند. همچنین این گیاه از گونه‌های دارویی و زینتی با ارزش می‌باشد که با توسعه کشت آن می‌توان از مواد مؤثره آن برای درمان بیماری‌ها استفاده کرد.

با توجه به اهمیت روزافزون این گیاه به عنوان منبع بسیار مهمی از ترکیبات متنوع و مهم دارویی و نیز محدودیت مطالعات و بررسی جامع به خصوص در مورد کشت و تولید انبوه در راستای تأمین نیاز مواد اولیه صنایع داروسازی در ایران و حتی صادرات آن به کشورهای مختلف انجام فعالیت‌های تحقیقاتی در این زمینه اجتناب‌ناپذیر می‌نماید. بنابراین بر آن شدیم که کتاب حاضر را به منظور آشنایی بیشتر همگان تهیه نماییم.

کتاب حاضر در هشت فصل تنظیم شده است. در فصل اول تا ششم به معرفی گیاه از جنبه‌های گیاه‌شناسی، عوامل محیطی و عملیات زراعی بر رشد و نمو سرخارگل پرداخته شده است. در فصل هفتم به بخش دارویی، مکانیسم اثر و فرآورده‌های دارویی اختصاص دارد و در فصل هشتم به عوامل موثر بر کیفیت ترکیبات شیمیایی گیاه اشاره شده است.

به رسم ادب و سپاس، لازم می‌دانم از مسئولان و کارکنان مرکز تحقیقات کشاورزی اصفهان در بخش زراعی و از جناب آقای دکتر فریبرز معطر استاد دانشگاه داروسازی اصفهان که مقدمات لازم جهت آشنایی و کاربرد گیاه دارویی سرخارگل و تولید فرآورده‌های دارویی توسط شرکت گل‌دارو را فراهم آوردند کمال تشکر و سپاسگزاری را داشته باشم.

از آقای مهندس نصوحی به خاطر آماده‌سازی و تدوین کتاب، که زحمات زیادی را متحمل شدند تشکر و قدردانی می‌کنم.

بنابراین از تمامی اساتید، صاحب‌نظران و مطالعه‌کنندگان عزیز استدعا دارم اینجانب را از پیشنهادات و انتقادات خود بی‌نصیب نگردانند.